

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 10 (158)

П'ЯТНИЦЯ,
15 ЖОВТНЯ 2010 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ЦІНА ДОСІГЧАС

Тривога за майбутнє Аме дарас пало англуніпе

У сьогоднішньому номері нашої газети багато матеріалів стосується проблеми злиденності ромської спільноти.

Ще в 2003 році у Будапешті відбулася перша загальноєвропейська конференція, організована Всесвітнім банком та Інститутом відкритого суспільства, на якій вперше на високому рівні були поставлені питання злиденного становища ромів.

Ідея конференції знайшла відбиток вже в її назві: „Роми у розширеній Європі, тривога за майбутнє“. Метою цього форуму було визначити політичні та економічні заходи, які були би спрямовані на подолання бідності та дискримінації ромів.

Хба лідери європейських держав не розуміли, чим їм загрожує відкриття кордонів? Адже давно відомо, що люди завжди шукають, де жити краще. Було ясно, що міграція з менш розвинених держав буде спрямована в більш розвинуті країни.

Наразі хочеться зробити певний сторичний екскурс.

У середині XIX століття, а саме в 1856 році, в Румунії було номінально скасовано рабство ромів. Внаслідок цього відбулася великомасштабна міграція представників цієї спільноти в Європу та Америку. Країни цих континентів „проковтнули“ цей міграційний процес, оскільки тоді іммігрантами стали роми лише однієї Румунії. Як не парадоксально, цей процес мав і дещо позитивного. Роми вперше ідентифікувалися як нація — за мовою, культурою, традиціями. Адже тільки після цих подій з'являється ромський національний костюм.

Що ж ми маємо на сьогодні?

Джерелами масової міграції, яка охопила Європу з 2005 року, були вже не одна країна, а кілька — Румунія, Болгарія, Сербія, Чехія. До речі, з останньої роми масово виїжджали до Канади, через що остання змушена була ввести в'їзний режим з цією країною.

Ось що експансивну міграцію Європа не змогла „проковтнути“

і забила на сполох. Виявилось, що добрі наміри, зафіксовані в резолюції конференції в Будапешті, так і залишилися тільки на папері.

Величезні кошти, які виділялися на втілення в життя усіх проєктів щодо ромів, виявилися малоефективними. Державні програми ряду країн Європи мали декларативний характер, що, як відомо, за звичай не має відчутних позитивних наслідків.

Так трапилося і з Програмою „Роми України: 2003 — 2006 рр.“. Адже на її реалізацію державою не було виділено жодної копійки. І які ж ми хотіли отримати після цього результати?

На основі аналітичного звіту за результатами соціологічного дослідження, проведеного в Україні 2002 року (а іншого в нашій країні більше не проводилося), лише 50 відсотків ромських чоловіків і 36 відсотків жінок віком від 29 до 39 років мають роботу. А у групах молодих ромів від 18 до 24 років та осіб старше 50 цей показник становить взагалі 18 відсотків. За висновками експертів, найменший рівень зайнятості дорослого ромського населення в Одеській та Закарпатській областях: він не перевищує 20 відсотків. Нині ситуація тільки погіршилася.

Все це, у свою чергу, веде до зубожіння, злиденності, соціальної нерівності у середовищі цієї

національної меншини.

Як приклад, зупинимося на Закарпатській області. Наявність у цьому регіоні 124 ромських поселень яскраво свідчить про цю злиденність. Однак без компактного проживання роми не змогли би вижити.

Більшість цих поселень розташовувалися на окраїнах міст та сіл. Вони хаотично забудовані і не мають елементарних санітарно-гігієнічних умов. У цих таборах мешкає величезна кількість дітей, які не відвідують школу, погано харчуються й одягаються. Ці маленькі роми незабаром виростуть і поповнять лави соціально незахищеного населення нашої країни. Так само, як і їхні батьки вони будуть безробітними і ніколи не зможуть вирватися зі злиденності.

Отже, така ситуація, яка склалася в Україні зі становищем ромів, є наслідком недосконалої соціальної політики, яка ігнорує питання працевлаштування, освіти, охорони здоров'я, умов проживання цієї національної меншини.

Необхідна координація дій як урядових установ, так і донорських організацій, які виділятимуть кошти на різні проєкти і, в першу чергу, на проєкти з працевлаштування ромів. Адже це — основа подолання бідності.

Аладар Адам,
Євгенія Навроцька

Європа цикнула на Саркозі

Європа ціпісардас про Саркозі

Європейська комісія висунула ультиматум Парижу у зв'язку з виселенням ромів зі Франції. Республіка має протягом 15 днів привести своє законодавство у відповідність з європейськими нормами про свободу пересування. В іншому разі їй загрожує судовий процес.

Європейський Союз зажадав від Парижа виправити ситуацію, що склалася навколо виселення ромів, яке адміністрація Нікола Саркозі активно проводить від початку літа. Безпрецедентна жорсткість, з якою діє французька влада, викликала скандал у ЄС.

Після переговорів у Брюсселі з французькими представниками Єврокомісія дала Франції два тижні для внесення в національне законодавство змін, які гарантують право вільного пересування в їх загальноєвропейському трактуванні. В іншому разі проти Парижа може бути почата процедура судового переслідування, вирішила Єврокомісія. Це приведе Францію як відповідача до Європейського суду справедливості в Люксембурзі. Якщо в Брюсселі зберуть досє, достатнього для звернення до суду, Франція стане першою країною — членом Євросоюзу, яку звинуватять у порушенні Харти фундаментальних прав ЄС.

Як заявила Пія Хансен, прес-секретар глави Єврокомісії Жозе Мануела Баррозу, „Єврокомісія вважає, що законодавство Франції не забезпечує право людини на вільне пересування. Владі цієї країни буде відправлено офіційне повідомлення з проханням до 15 жовтня визначити терміни внесення змін у свої закони“.

„Ми хочемо бачити проєкт змін до закону, внесений до парламенту“, — цитує журнал

Le Point співрозмовника в Єврокомісії.

Заступник голови ЄК та Єврокомісар з питань юстиції Вівіан Редінг пригрозила Парижу судом, за депортацію ромів і ліквідацію їх тимчасових поселень, порівнявши це з методами поводження з населенням, які практикувалися в ході Другої світової війни. Редінг наголосила, що готова прийняти „політичне рішення“ і розпочати процедуру юридичного переслідування. До Брюсселя спішно прибула французька делегація, аби вирішити конфлікт.

Якщо до 15 жовтня Франція не подасть докази дотримання всіх європейських правил, Єврокомісія вже не на усумно, а на офіційному рівні зажадає від Парижа пояснень, давши йому для цього якийсь термін. Якщо і тоді французький уряд не виконає побажань Єврокомісії, Брюссель винесе „мотивовану думку“, офіційно визнає факт порушення країною-членом ЄС Європейської харти і зможе звертатися до суду.

У той же час, як відзначають джерела в Єврокомісії, європейські чиновники не квапляться кидатися у вир з головою. Для того, щоб звертатися до суду, єврокомісарам потрібні найвагоміші й найбезперечніші юридичні докази дискримінації ромів у Франції. До того ж Баррозу не зацікавлений в тому, щоб псувати відносини з французьким президентом Ніколя Саркозі.

„Франція виійшла з високо піднятою головою з переговорів, які пройшли в Єврокомісії“, — запевняє журналіст французький міністр у справах імміграції Ерік Бессон.

У французькому МЗС вітали, що „ЄК взяла до відома надані Францією гарантії того, що вжиті заходи не мають на увазі окрему етнічну меншину як об'єкта або мети“. У Парижі радіють, що проти Франції не стали висувати більш жорсткі звинувачення у дискримінації.

(Продовження на стор. 2)

ROM-ПРЕС

Вибори в Швеції

Нещодавні вибори у Швеції показали, що в місцях компактного проживання курдів, турків, сомалійців та ромів, громади яких оселилися на півдні країни, перемагла Шведська демократична партія. Її перемога була обумовлена тим, що в цих районах активізувалися профашистські організації, як-от «Колона-88», які різко виступали проти іммігрантів та політики допомоги національним меншинам.

Уперше профашистські організації «заявили» про себе в 1960 році, під час святкування так званих Днів слави. У шведському суспільстві ніколи не було відкритих проявів расизму та нетерпимості до національних меншин, навіть коли були засновані і почали працювати Шведська організація євгенки в 1909 році, Державний інститут расової біології в 1922 році, який через 12 років прийняв Закон расової гієни. За цим законом було впроваджено стерилізацію ромів, що мала місце до 1973 року.

Ультранационалістські погляди, незважаючи на існування «третього шляху» розвитку Швеції, який пропагував так звану «шведську терпимість» і «соціальну справедливість», все-таки, як показали вибори, не поодинокі, особливо в південних районах країни.

Журналіст Стіг Ларссон у своїй книзі «Дівчина з татуванням дракона» розкрив деякі прояви нетерпимості у шведському суспільстві, зазначаючи, що «вони є лише верхівкою ультраправого айсберга».

<http://euyouthspeak.org>

Ромському поселенню загрожує ліквідація

Кошице. У цьому місті свого часу для ромів було виділено квартири у кількох дев'ятиповерхових будинках. Тепер ці будинки не відповідають технічним стандартам, про що заявив директор Кошицького житлового господарства Габріель Грабовський, який виступив з цього приводу в ромському інформаційному агентстві Рома-медіа-центр.

«Я знаю, що в ряді квартир мешкає більше, ніж одна родина в кожній. У багатьох з них люди проживають не офіційно: свого часу вони приїхали у гості до родичів, проте живуть там ось уже кілька років, не сплачуючи за комунальні послуги. Частина квартир перебуває у занедбаному стані, заливляється водою, що призводить до аварійних ситуацій», — сказав пан Габріель. — Нещодавно наша управа знесла через це 4 будинки по вулиці Гребендова. До кінця цього року планується знести ще 2 будинки по вулиці Подяворської, тому що виникла аварійна ситуація: панельні стіни можуть у будь-який момент власти на перехожих.

<http://euyouthspeak.org>

Нова стіна у словацькому місті відокремлює ромів і не ромів

Стіна заввишки у два метри та завдовжки 8 метрів з'явилася останніми днями у Пряшеві. Вона відгороджує місце компактного проживання ромів у житловому комплексі Стара Цегельня.

Цей комплекс був створений 10 років тому з метою опікування «проблемними сім'ями», які через певні труднощі не могли сплачувати за проживання у муніципальних квартирах. Однак з того часу тут проживають лише роми. В ньому мешкають 2300 жителів, багато з них незаконно займають квартири. Усього в комплексі 176 квартир, іноді в кожній з них на площі в 50 м² проживає до 15 осіб. Через це життя дітей проходить на вулиці навіть у погану погоду.

Будівництво стіни у Пряшеві поділило місто і навіть всю країну на дві нерівні частини. «Яку функцію виконує ця стіна? Чи це «захист від дрібних злочинів», чи це вияв расизму?» — запитують люди.

<http://www.romea.cz>

Правозахисні організації звернулися до держсекретаря США Гіларі Клінтон

Організація Human Rights First закликала держсекретаря США Гіларі Клінтон публічно прокоментувати виселення ромів з Франції і ту нетерпимість, яку публічно висловлюють французькі політики. У листі, підписаному представниками організації — Міжнародна амністія (США), Рада з глобальної рівності, Європейський центр з прав ромів, Freedom House, Human Rights Watch, Інститут відкритого суспільства та інших, до держсекретаря Клінтон закликається, аби США сказали своє слово у вирішенні поточної ситуації у Франції.

У всій Європі роми стикаються з дискримінацією та сегрегацією. Дедалі частіше вони стають жертвами злочинів щодо них на ґрунті ненависті, що загрожує безпеці цієї вразливої групи населення. Отже, лист правозахисників закликає США сказати своє слово у боротьбі з цими ганебними явищами.

<http://www.humanrightsfirst.org>

Президент ЄС демонструє солідарність з ромами

Президент Європейського парламенту Єжі Бузек відвідав Європейський центр з захисту прав ромів у Будапешті (Угорщина).

Саме там кореспондент газети «Євроњюз» Серджо Кантоні взяв у нього інтерв'ю з приводу останніх подій у Франції, а також його ставлення до одної з найвразливіших верств населення. На запитання, з якою метою президент відвідав Центр, Єжі Бузек відповів, що хотів продемонструвати солідарність із ромами, оскільки вони живуть дуже часто в умовах злиднів та соціальної ізоляції. «Дуже важливо показати наш зв'язок з усіма європейськими громадянами Європи», — сказав він. — Ми маємо вирішувати проблеми людей, які живуть в умовах збідженості та соціальної ізоляції, і це проблема не тільки одної країни та одної меншини, а й багатьох, отож ми маємо її вирішувати».

<http://www.euronews.net>

Очікували значніших змін від перебування Угорщини в ЄС

Ужарагас май бут парувіпе катаре Унґріко андо ЄС

5 років членства Угорщини в Євросоюзі минули для ромської меншини у цій країні в очікуванні змін на краще. Місцеві ромів обнадіяли, що держава подбає про їхні права та інтереси в контексті нового, європейського законодавства. Однак на практиці інтеграція цієї чималої громади в угорське суспільство відбувається далеко не так безболісно, як того очікували напередодні входження країни до ЄС.

Картина угорської художниці та ромської поетеси Маґди Сейчі.

Згідно з останнім переписом населення, в Угорщині визнали себе ромами близько 100 тисяч осіб. Насправді ж місцеві демографи впевнені, що їх тут мешкає квінтеро-вшестеро більше, і за кількістю поступаються в Європі лише ромам Румунії, Болгарії та Іспанії.

Системні демографічні дослідження цієї меншини з'явилися в Угорщині лише за часів комуністичного лідера країни Йошуа Кадара. Передусім йдеться про роботи соціолога Іштвана Кемєня, на які посилається нині багато хто з сучасних дослідників. Кемєнь, зокрема, встановив, що у 1971 році в середовищі ромів-випускників загальноосвітніх шкіл було всього 12 відсотків. У 1993 році закінчену восьмирічну освіту серед ромів мали вже 46 відсотків. Відтоді позитивні показники ідуть на спад, адже в демократичні часи Угорщини до вузів країни потрапляє всього 0,22 відсотка, або лише кожен п'ятисячний представник цієї меншини.

Невдачі на ниві освіти, велика кількість безробітних і чимала відмінність у культурі це й нині роблять погану послугу угорським ромам, переконані ті угорці, які близько стикалися з їхніми проблемами. Саме на таких оцінках в основному і будуть дослідиження вчичи.

Наприклад, директор соціологічного інституту «Прогресив» Корнелія Мадяр з Будапешта порівняв результати всенягніх досліджень з попереднім, оснім, опитуванням громадської думки щодо ромів.

«Були три запитання, які ми повторили зараз, і в одному з них ми спробували дослідити схильність опитаних до насильницької асиміляції. Великих змін у поглядах людей за цей час не сталося», — каже директор цього інституту, маючи на увазі відповіді респондентів, з яких 83 відсотки востіні і 81 відсоток навесні переконані, що ромів треба змусити під тиском громади прийняти «правила гри» більшої членів суспільства.

«Були три запитання, які ми повторили зараз, і в одному з них ми спробували дослідити схильність опитаних до насильницької асиміляції. Великих змін у поглядах людей за цей час не сталося», — каже директор цього інституту, маючи на увазі відповіді респондентів, з яких 83 відсотки востіні і 81 відсоток навесні переконані, що ромів треба змусити під тиском громади прийняти «правила гри» більшої членів суспільства.

Проблеми з працевлаштуванням

Інша група дослідників на чолі з Марією Ігнац з університету міста Печ, що на півдні країни, приділила значну увагу темі працевлаштування угорських ромів, зосередившись на об'єктивних чинниках цієї проблеми. Працевдатні роми, на думку Марії Ігнац та її колег, нерідко не можуть знайти собі роботу через низьку кваліфікацію, відсутність роботодавців у їхній місцевості, чималі видатки на транспорт та дискримінацію.

Цькавою виявилася і реакція угорських роботодавців щодо працівників-ромів. Так, 27 відсотків опитаних керівників підприємств взяли б на роботу ромів з певними пересторогами. 16 відсотків менеджерів побоюються це робити через сумний досвід з такими працівниками. Маються на увазі часті прогули, вихід на лікарняний, крадіжку, підвищену конфліктність ромів тощо. 15 відсотків бізнесменів погодилися працевлаштувати представників цієї народності без жод-

них пересторог, а 14 % ніколи б їх не взяли до себе працювати.

Тим часом, науковці соціологічного інституту «Прогресив» намагалися з'ясувати у своїх респондентів їхнє ставлення до цієї проблеми ромської меншини. Директор інституту Корнелія Мадяр зазначив: «Ми тому запитували у людей, чи згодні вони з тим, що клопоті ромів нарешті закінчатися з отриманням роботи, бо хотіли перевирити, на чому має робитися в цій проблемі акцент — на пошуках роботи чи на деяких схильностях природи ромів».

Американські слідчі допомагають у пошуках нападників

Негативним ставленням більшості до ромів в Угорщині залопотані не лише вчені. Після серії брутальних збройних нападів невідомих зловмисників на жителя ромів у провінції і вбивств семи та поранення восьми осіб цієї народності за останні 15 місяців до ршучих дій вдалися й угорські правоохоронці. Вони закрили до Угорщини групу американських слідчих з Національного центру кримінальних розслідувань, щоб ті допомогли знайти нападників.

З'ясування мотивів цих злочинів і покарання винних допоможе зняти міжетнічне напруження в суспільстві, переконані як правники, так і представники влади. Проте ці заяви не заспокоїли керівництво центральної самоуправи ромів Угорщини. Її голова Орбан Коломпар не вірить в успіх цих пошуків і радить ромам бути пильними.

«Я залишаюся скептиком, адже і від попередніх злочинів не залишилося слідів і не знайдено зловмисників. Тому я прошу ромів, щоб вони патрулювали ввечері у своїх селах, оберігаючи одне одного», — сказав Орбан Коломпар.

За антиромськими виступами в Угорщині, Чехії та Словаччині з тривогою стежать в Європейській ромській Унії. Представники цієї організації мають намір звернутися за допомогою до Ради Європи та Європарламенту, представники яких вже не раз заступували явища расизму щодо ромів в Центральній та Східній Європі.

<http://www.radiosvoboda.org>

Європа цикнула на Саркозі

Європа ціпсардас про Саркозі

(Продовження Початок на стор. 1)

Комсар з питань остиці В. Редінґ різко заявив, оголосивши, що вважає позицію французького уряду з ромського питання «ганебною». Найбільше її розсердив внутрішній циркуляр французького уряду, датований ще 5 серпня, що потрапив у розпорядження газети Le Canard social тільки 13 вересня ц. р. У ньому описуються, які заходи мають бути вжиті для ліквідації незаконних поселень, причому прямо наголошується — «особливо ромських». До цього французькі міністри всі як один запевняли, що ніяких виключень або спеціального інтересу до ромів нові вказівки щодо забезпечення адміністративного порядку не містять.

«Як Єврокомісія, будучи гарантом непопорушності договорів, може довіряти офіційним промовам

урядових міністрів, які насправді чинять інакше?» — з високої трибуни проголосила люксембурзький єврокомісар.

У середині літа французький уряд ухвалив рішення знести 300 так званих незаконних поселень, які насправді виявилися ромськими таборами. Для більшості з 8 тисяч депортованих ромів — це були громадяни Болгарії і Румунії, їх від'їзд був добровільним, стверджують у Парижі. Уряд оплатив їхній авіапереліт і надав грошову компенсацію.

При цьому Париж стверджує, що на сьогодні були ліквідовано 554 табори, кемпінґи і стоянки, що не відповідали вимогам законодавства. З них 60% належали «жебракам-французам».

Олександр Артем'єв
<http://www.gazeta.uv>

Прощальне слово про нашого друга

Ловкі пгув англа туте,
ай лачо лав ке амаро амал

6 жовтня ц.р. на 63 році життя відійшов у небуття один із засновників Ужгородського міського та районного товариств „Рома“ (1990-1991 рр.), Закарпатського культурно-просвітнього товариства „Романі Яг“ (1993 р.) та Всеукраїнського двотижневика газети „Романі Яг“ (1999р.) — заслужений діяч мистецтв України, відомий музикант, примаш-скрипаль, хореограф, громадський діяч, порядна та інтелгентна людина **Ернест Антонович Бучко**.

Довгий час Ернест Бучко був заступником голови товариств „Рома“ та „Романі Яг“, художником керівником ансамблю „Романі Яг“, у складі якого входили тоді кращі музиканти Закарпатської області. Ансамбль під керівництвом Е. Бучки виступав на найпрестижніших заходах як у нашому краї, так і в столиці України, навіть перед президентами.

У 1997 році, з нагоди 30-річчя творчої діяльності, Указом Президента України йому було присвоєно звання „Заслужений діяч мистецтв України“.

Народився Ернест Антонович 9 серпня 1947 році в м. Ужгороді у музичній родині, де з дитинства шанували музику, батько був відомим скрипалем-самоуком, грав також на багатьох духових інструментах. Мати Ернеста Боже-на Бучко була єдиною жінкою, яка грала на ударних. Розуміючи всю важливість освіти, вона віддала сина в музичну школу, а пізніше відправила навчатися в Хустське культпросвітчилице, яке він і закінчив у 1967 році по класу хореографії. Однак скрипку Ернест також не забув. Він брав приватні уроки у відомих педагогів і тому став першокласним скрипалем.

У 19 років був призваний до лав Радянської армії. Служив спочатку в Мукачевському прикордонному загоні, у музичному взводі, потім його перевели на Далекий Схід, на кордон з Китаєм. У 1968 році був поранений у ногу, лужався у шпиталі, демобілізувався. У 1970 році почав працювати в клубі села Солмоново Ужгородського району, багато робив для того, щоб молодь полюбила музику.

Потім працював у багатьох філармоніях Радянського Союзу — у Варшаві, в концертних програмах, в ансамблі угорських циган у Білаша Вишневецького (Калузька філармонія) та в інших відомих колективах. У кінці 90-років успішно закін-

чив Міжнародну академію управління персоналом. Отримав кваліфікацію юриста.

З 1990 року стояв біля витоків ромського руху, коли ще всі жили в СРСР. Був одним з організаторів першого ромського культурно-просвітнього товариства „Рома“ в Ужгороді. У 1993 році разом з іншими активістами створили нинішню організацію „Романі Яг“. Довгий час працював у редакції нашої Всеукраїнської ромської газети. Був автором багатьох статей.

Як юрист активно працював у правозахисному центрі „Романі Яг“. Допомігав ромському населенню Закарпаття у вирішенні різного роду юридичних питань, займався правовим захистом у випадках порушення загальною людських та конституційних прав, виступав у суді як представник захисту. У кількох кримінальних справах його промови як громадського адвоката були настільки приголомшливими, що обвинувачення з ромів були зняті і вони були звільнені з залу суду.

Дуже часто Ернест Антонович відстоював права ромів під час конфліктів з місцевою та іншими правоохоронними органами. Брав активну участь у різних семінарах, тренінгах і як перший заступник голови товариства „Романі Яг“, і як юрист.

Ернест Антонович Бучко був батьком трьох дітей — Антона, Степана та доньки Жени. Мав уже онуків. Останнім часом Ернест Антонович важко хворів. Після операції організм не зміг впоратися з хворобою.

Світла пам'ять про нашого автора, друга, чудову людину, батька, громадянина назавжди залишиться в нашій пам'яті.

Пропонуємо вашій увазі одну з статей, яка була написана Ернестом Бучком кілька років тому і яка не втратила своєї актуальності і сьогодні.

Витримаємо і будемо жити вічно

Аврібірісараса бутедер дживаса

Традиційно роми нашого краю мали свою спадкову культуру в Закарпатті. Це, як правило, була музика і танці. Якщо пам'ятаєте, ще кілька десятиріч тому майже в кожному ресторані, на весіллях грали ромські оркестри. І грали на хорошому рівні, а деякі — просто талановито. І це було своєрідною родзинкою краю, приваблювало сюди численні туристів.

На жаль, старих музикантів залишилося мало, деякі так і не встигли комуся передати свій досвід. Тому сьогодні, відроджуючи нашу національну культуру, ми починаємо з нуля. З дитячого садочка.

Ви можете спитати: чому саме з садочка? Адже традиційні ромські смі дуже музикальні, пісенні. І пластичні — вмють гарно танцювати. Все це так, але цього мало. Потрібна справжня виховна робота з дітьми з малолітнього віку. Адже тих, кому сьогодні 10—15 років, ми вже прогавили. Вони ковтували отруєної свободи і відверто говорять: музика їх не прогудує і треба якось інакше зааробляти собі на хліб. Такі діти принципово, свідомо не хочуть вчитися музиці і приклад тому: за останні роки лише один наш хлопчик навчається в музичній школі по класу скрипки. Він дійсно перспективний. Але ж — один!

А ми маємо думати про загальну музичну культуру всього

народу. І якщо її загубимо, ні наш предки, ні наш народ нам цього не пробачать. Маємо дати цю культуру нашим малюкам, щоб вони принесли її крізь усе життя і передали своїм дітям, а ті — своїм... Саме тому дитячий садочок — наш основний потенціал. На цій базі і плануємо розгорнути основне професійне музичне навчання.

Моя заповітна мрія — створити ромський театр-студію. У мене багато особистих зв'язків у моськовському театрі „Ромен“, у київському театрі „Романс“. Зібрано і чекає свого часу чимало літературного матеріалу. Я би хотів власноруч підготувати дитячу групу, щоб ми могли поставити поки що хоча б міні-виставу. І є вже тема. Сподіваюсь, що мені це вдасться зробити, хоч, звичайно, є чимало проблем. І одна з них — мова.

Тому що основні класичні ромські теми — у Пушкіна, Толстого. А це велика класична література. Цитувати її, а тим більше перекладати ромською мовою, нам поки що не під силу. А ось поставити сценки з життя найвселенного у світі рома Тараськи та його дружини — це нам до снаги.

Ми хочемо виростити свою інтелігенцію.

Добре розумію, що вся Україна у важкому економічному стані, в кризі. Належно, якщо попрахувати все, і приховане без-

робіття також, то вийде, що багато людей не працюють. І не тому, що не хочуть — нема де. Я особисто вважаю, що громадяни всіх національностей України соціально незахищені. А будуть вони захищені тоді, коли, наприклад, запровадять вітчизняна економіка. Коли будь-яка людина, в тому числі, звичайно ж, ром, буде потрібна. А до того часу ми все проситимемо допомоги у західних державах і молитимемося на багаті, щоб нам допомогли.

Проблема захисту прав ромського населення заслуговує окремої розмови. Товариство „Романі Яг“ посприало багатьом ромам, які потребували юридичного та правового захисту від відкритого свавілля представників управління внутрішніх справ. Це кілька років тому газети, не приховуючи задоволення, писали, що такий-то скоїв злочин. За народністю — ром. „Національність“ інших злочинців, як правило, не вказувалася. Тепер за нашим сприянням, це нарешті припинилося.

Прикро, що з багатьох сторінок життя нас, по суді, витіснили. Колишні ворожки називаються тепер екстрасенсами, спекулянтами — бізнесменами. Однак ми тримаємося, і, найперше, — завдяки внутрішній силі духу нашого народу, його традиціям та культурі. І навіть у ці тяжкі часи говоримо собі і всім: „Ми, роми, витримаємо і будемо жити вічно“.

Ернест Бучко

Ернест Бучко серед ромів смт Середніс Ужгородського р-ну.

Пам'ятні дати

Шановні читачі! Продовжуємо публікацію уривків з книги Євгенія Навроцької „Історія та культура ромів“ (Ужгород, 2007), розпочату в №№ 4,5,7 та 9 нашої газети за цей рік.

Європа у XVII—XVIII століттях

Щоб не було неправильного розуміння міграційної світозміни історичної картини, ми повинні постійно порівнювати різні дані. Оскільки за зображування переїжджали не тільки роми, а й частина коринного населення, то було би добре зазначити, до чого це призвело.

Жорсткі закони Західної Європи (як і слід було чекати) призвели до криміналізації найлициднішої частини німців, французів, англійців, що вилізли в розбійництво, грабежі, вбивства. У XVIII ст. європейськими дорогами не можна було подорожувати без зброї — настільки великою була вірогідність зустрічі з лівими розбійниками.

Влада постійно зазначала у декретах, що вона переслідує лише кочових ромів. А тих, хто „проїздили“ у суспільство, обцяла не займати. Одним зі шляхів „проростання“ у суспільство стала служба в армії. Найбільше ромських воїнів було у Швеції. XVII і XVIII століття (особливо у період Тридцятирічної війни) минули для кочовиків-ромів під знаком загальної військової служби. За свідченням

сучасників, у Швеції важко було зустріти дорослого рома, який би не був солдатом хоча б кілька років.

Служба в армії — не тільки шведський феномен. І в інших країнах роми були безпосередніми учасниками багатьох воєнних кампаній: служба, так би мовити, надавала захист з боку місцевих феодалів, а в умовах репресивного законодавства Європи це мало величезне значення.

1652 р. Король Матяш обговорює право ромів обирати ромського короля, звання якого закріплювалося Польською Королівською канцелярією.

1660 р. Французький король Людовик XIV забороняє ромам проживання у Франції.

1661 р. (7 грудня) В Ужгороді вайди Дьордю надається право керувати усма ромами, які проживають в Ужгородському комітаті.

1685 р. Король Португалії забороняє ромам говорити своєю мовою. Тих, хто не виконував розпорядження правителя, насильно відправляли у бразильські колонії.

1686 р. Шведська Лютеранська церква приймає до себе ромів. Відтепер вони могли хрестити своїх дітей.

1691 р. Завдяки перепису населення 30 червня, стало відомо про існування ромського табору в м. Ужгороді (нині табір у мікрорайоні «Радванка»).

1710 р. У Празі граф Джозеф наказує відрізати вухом тим ромам, які кочують. У випадку повторного затримання — відправляти на 6-місячні примусові роботи.

1711–1772 рр. Життя і творча діяльність талановитого скрипачки Словаччини і Східної Європи Ціки Пани. Як керівник музичного ансамблю популяризувала ромську музику.

1714 р. Британські торговці звертаються до Таємної ради з проханням дозволити вивозити ромів на Карибські острови, де використовували їхню примусову працю.

• Вперше зафіксовано використання ромських музикантів у армії Угорщини, які грали „вербушук“ — тепер національний угорський танок.

1715 р. Десять ромів в Шотландії вислані до Вірджинії (США).

1753–1754 рр. Угорський студент Лейденського університету Стефан Вайя знаходить ромські слова у мові трьох студентів з Малабарського берегу (Індія). Іх виявилось 1000.

«Ліцензія» на жебракування

«Ліцензія» кай манген

Про те, що за часів Чехословаччини, до складу якої входило Закарпаття, існувала ліцензія на жебракування, ми дізналися з книги Й. А. Елинека „Карпатська діаспора“, яка побачила світ в ужгородському видавництві В.Падяка влітку цього року. Ця ліцензія видавалася найбільшим людям, які не мали жодних засобів для існування. Документ надавав право просити подаяння, аби вижити. Чому нас зацікавив цей факт?

Нещодавно в редакцію „Романія“ звернулася Верона Геїзівна Муржа, 1958 року народження, мешканка села Вербоваць Винogradського району. Жінка розповіла свою історію і причини, через які вона змушена жебракувати.

Цього ж дня Верона Геїзівна побувала в будинку облдержадміністрації, аби записатися на прийом до посадовця, який міг би допомогти їй у вирішенні деяких питань. На руках у жінки було кілька документів, виданих Вербовацькою сільською радою, управлінням охорони здоров'я Закарпатської ОДА, головним управлінням праці та соціального захисту населення облдержадміністрації та інші. Разом з нею до Ужгорода приїхали її племінник Йосип Гоньов, 1974 року народження, який теж, як і вона, жебракує, а також неповнолітній син.

Йосип страждає на розлади психіки, періодично лікується в психіатричній лікарні Шкулю він ніколи не відвідував і тому неграмотний. Зараз Йосип проживає у сім'ї Верони, оскільки його батьки померли. У самій В.Муржі п'ятеро дітей, лише одна донька заміння, має дитину, інші четверо проживають з нею. Майже у всіх них є проблеми зі здоров'ям. Так, у однієї доньки часто повторюються загострення хронічного ревматизму, син Євген хворів на туберкульоз, менший — 10-річний Йосип — має серцеву недостатність. Йому потрібна операція. У самій Вероні цілий букет хвороб, і не найлегших. Все це потребує довгого стаціонарного лікування, а вона, як ми знаємо, останнім часом проводить за рахунок самих хворих. Жінка не має можливості його оплачувати і купує тільки найнеобхідні ліки. Усі гроші, які їй вдається нажбратися, вона витрачає на „ліки“ — інгалятори від астми, на аку, за її словами, страждає багато років.

Чим же обумовлені всі ці хвороби?

І ось тут ми підходимо до головного. Всі ті, хто хоч раз побу-

Верона Геїзівна Муржа.

вав у місці, де проживають роми, приписані до села Вербоваць, по вулиці Лісної, ще довго не можуть відійти від шоку. Це поселення розмістилося в лісовій смузі, в ньому — 10 — 15 халуп, які не можна назвати не тільки будинками, а й приміщеннями для тимчасового проживання. А люди живуть тут роками!

У цьому поселенні немає і ніколи не було світла, свчки та газові лампи — розкіш, отже, живуть у темряві; воду люди беруть зі струмка неподалік; про туалети та інші санітарно-гігієнічні умови не варто і згадувати. Діти з цього поселення ніколи не відвідували школи.

Чи знають про все це у Вербовацькій сільській раді?

Знають. Верона Муржа принесла з собою в редакцію акт обстеження матеріально-побутових умов, виданий комісією у складі сільського голови, секретаря і депутата 11 счня 2010 року. У акті записано (цитуюмо дослівно):

„Проживає при важких матеріально-побутових умовах. В її житловому будинку потрібно провести ремонтні роботи... Із-за частих хвороб багато коштів витрачає на лікування. Комісія пропонує надати сім'ї громадянки Муржа В.Г. матеріальну допомогу (одноразово)“.

Однак матеріальну допомогу Вероні так і не було виділено „у

зв'язку з відсутністю коштів“. До речі, про це Вербовацька сільрада повідомила не її, а першого заступника голови Винogradської райдержадміністрації пана Є. М. Райза, левно, після його втручання у цю справу.

Таке саме обстеження умов проживання було проведене 8 вересня ц.р. і у мешканців племінника Верони Йосипа Гоньова. В акті обстеження за це число записано: „Гр. Гоньов Йосип Юрійович проживає в житловому будинку, де відсутні нормальні умови проживання, навіть не проведена електрифікація будинку. У даному житловому будинку потрібно провести ремонтні роботи.“

Гр. Гоньов Й.Ю. нідє не працює, періодично жебракує. Часті хворіє. Багато коштів витрачає на лікування. Немає необхідних продуктів харчування“.

Висновок комісії: „Гр. Гоньов Й.Ю. проживає у важких матеріально-побутових умовах“.

Ми розмовляли і з цією молододу людиною. Виявилось, що він виріс у багатодітній ромиській родині, батьки померли і всі діти з цієї сім'ї розійшлися по світу і жебракують.

Отже, ситуація, в якій опинилася одна ромиська сім'я, як у краплі води, відбиває характерні тенденції у ромиському середовищі взагалі. Адже таких сімей у більшості населених пунктів нашої області чимало. А чи відомо, скільки ромів жебракують? За нашими даними, вперше це питання було поставлене в 2003 році, під час проведення анкетування і підготовки до друку книги „Особливості способу життя та проблеми соціальної інтеграції ромів в Україні“. Цей аналітичний звіт за результатами соціального дослідження, яке було проведено Українським інститутом соціальних досліджень та Міжнародним фондом „Відродження“, виданий в Києві.

Саме в цій книзі були наведені факти, підтвержені статистичними даними, про те, що 16 відсотків людей „вказали, що впродовж останніх 12 місяців їм доводилося вдаватися до жебракування, щоб здобути гроші“.

Напередодні Пасхи я особисто бачила, як цілі ромиські сім'ї, за вимовою закарпатці, з клунями, пакунками і дїтьми сиділи на пероні вокзалу Стрия. Я запитала у них: „Звідки ви? І куди ідете?“ Вони відповіли, що живуть у Берегівському районі, їздили „на жєбри“ і тепер повертаються додому.

Про те, що такі виїзди з Закарпаття є масовими, свідчать і дописувачі нашої газети, і голови ромиських організацій, які проживають у Львові, Черкасах, навіть у Москві. Так, відомий ромолог Николай Бессонов побував кілька разів у ромиських поселеннях, розміщених у лісосмугах підмосковного Бикова. Як він пише, там жили „цигани-мадяри“, роми з Закарпаття, умови проживання у них

були надзвичайно погані і основним способом добування коштів було жебракування.

Які ж можна зробити висновки з вищевказаних фактів?

По-перше: Значна частина ромів нашого краю проживає в поганих і надзвичайно поганих умовах. Ці умови призводять до поширення різноманітних хвороб, особливо туберкульозу.

По-друге: Відсутність роботи штовхає цих людей на жебракування. Як ми знаємо, в Закарпатті й досі не відновилася робота великих промислових підприємств. До того ж, в нашій області завжди спостерігалася перенасиченість вільних робочих рук.

Вважаю, що одним з найважливіших завдань наших органів місцевого самоврядування є сприяння у створенні нових робочих місць, тому що саме відракування з заробітних плат і наповнюють місцеві бюджети. Не одержуючи роботи, люди виїжджають на заробітки як в інші регіони України, так і за кордон. Якщо не ромам це можна знайти хоч якусь роботу, то ромам, зазвичай, відмовляють у ній, через відомі стереотипи — тому що вони роми. Як же їм гдувати сім'ї, часто багатодітні? Як вижити? Єдиний вихід у цих умовах, щоб не красти, — просити подаяння.

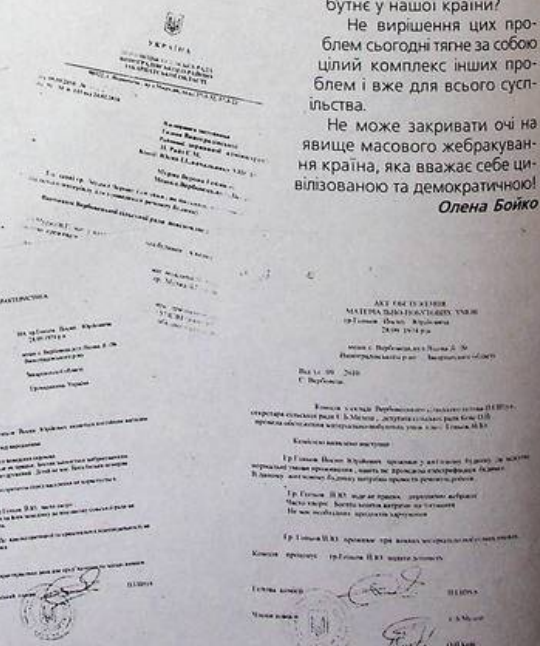
Та чи неже нам потрібно вводити ліцензування на жебракування на державному рівні, щоб хоча б визначити реальну кількість людей, які потребують соціальної допомоги?

Бідність, яка штовхає ромів на цей шлях, відбивається, насамперед, на дітях. А діти, як відомо, майбутнє будь-якого народу і будь-якої країни. Як же майбутнє у нашій країні?

Не вирішення цих проблем сьогодні тягне за собою цілий комплекс інших проблем і вже для всього суспільства.

Не може закривати очі на явище масового жебракування країна, яка вважає себе цивілізованою та демократичною!

Олена Бойко

Гордість України Ігор Крикунов

Амаро баріканіпе анде Україна о Ігор Крикунов

Ігор Крикунов – народний артист України, актор театру і кіно, режисер, популярний виконавець, громадський діяч, художній керівник єдиного в нашій країні державного циганського музично-драматичного театру „Романс“, президент Міжнародного фестивалю ромського мистецтва „Амала“.

Народився Ігор Крикунов у 1953 р. у місті Таганрозі. Свій творчий шлях розпочав у 1971 році в Московському циганському театрі „Ромен“, у який потрапив 17-річним юнаком. Роки навчання в театральній студії при

театрі і одночасно участь у спектаклях сформували актора глибокого темпераменту, виразної пластики, загостреного почуття драматизму. Талант молодого актора відразу привернув увагу публіки і фахівців театральної сфери. Під час роботи в Москві І. Крикунов дав був удостоєний звання лауреата фестивалю-огляду „Московська театральна весна“.

У 1982 р. Ігор Крикунов переїжджає до Києва і працює ведучим актором у Київському театрі естради, в Театрі на Подолі, бере участь у телевізійних і радіопроектах і вліпке в життя свою мрію: у 1993 р. створює перший і єдиний в Україні циганський музично-драматичний театр „Романс“, який працює в жанрах класичного романсу, музичної драматургії та національного фольклору. За роки існування театру сольні концертні програми, вистави, тематичні вечори, створені на основі кращих зразків неординарної, самобутньої музичної ромської культури, були представлені глядачам не тільки України, а й багатьох країн світу: Росії, Білорусії, Ізраїля, Америки; Чехії, Польщі, Угорщини, Австрії, Коста-Рики, Норвегії... Театр „Романс“ є творчим мозковим центром, навколо якого об'єдналися високопрофесійні представники ромського мистецтва, чий досягнення й

успіхи відомі в багатьох країнах світу. Свою діяльність у співпраці з творчими агентствами України і зарубіжжя він спрямовує на продюсування, естетичний розвиток і професійне навчання талановитого ромської мови.

Щаслива доля поєднала Ігоря з кінематографом. Головна роль у фільмі „Циганка Аза“ принесла йому популярність кіноактора. Всього І. Крикунов знявся в 14 музичних, телевізійних і художніх фільмах.

Його ролі в театрі і кіно були яскравими і виразними: Хуан в „Зоря і смерть Пабло Неруді“, Леонардо в „Кривавому веселлі“ Г. Лоркі, Хозе в „Ми – цигани“ І. Ром-Лебедева, Цар Ірод в „Вертеп“, Голова у „Маленьких трагедіях“, Сержант у „Диктатурі совісті“, Роман в „Бухті смерті“, Старий циган в „Циганській Музі“ Л. Костенко та інші.

Висока професійна майстерність, вибуховий темперамент, виразна зовнішність, здатність до повного і глибокого перевтілення – все це характерні риси видатного актора Ігоря Крикунова.

Особливу увагу він приділяє концертній діяльності, основою якої є популяризація ромських народних пісень та стародавніх романсів. Співак Ігор Крикунов має прекрасні вокальні дані, володіє кількома музичними інструментами, виступає як композитор, автор текстів і аранжувальник цілого ряду пісень, які стали хітами.

Усе своє творче життя Ігор Крикунов присвячує розвитку культури і мистецтва своєї нації, тісно співпрацює з засобами масової інформації України та Європи.

Режисер Ігор Крикунов не тільки дарує українському і закордонному глядачеві роботи високої проби, а й висловлює особистий погляд на роль ромської культури на хід історії, відображену у творчості класиків:

„Те, що роми влинули на творчість Ніколо Паганіні, – історичний факт.“

Моєму герою („Легенда про скрипку“) хочеться прожити останні години свого життя (нехай в уяві) з ким-небудь, хто не зруїнує, не розтопить його тендітний навколишній світ. Великий маестро Паганіні, його любов, його таємнича душа, його скрипка, його музика – це вибір мого героя. І мій як режисера теж. Тому що безглуздість навколишнього життя, його неспроможність часом змушують людину поринати в уявний світ. Світ музики Паганіні і світ музики мого народу тісно пов'язані між собою – скрипкою! Легенда про неї – в моєму спектаклі.“

Важливою віхою в творчості Крикунова-режисера і театру „Романс“ є вистава „Циганська Муза“ за поемою Ліни Костенко. Саму поему він вважає „ромською Біблією“. У виставі яскраво і глибоко відображена тема Поета й Народу. Ігорю Крикунову вдалося показати відчай і піднесення конкретної людини і порушити питання про взаємини особистості й народу. Головна героїня, Папуша, піднеслася над первіною нерозуміння, над приниженням рідного народу, болем прокльонів, безвихідю свого вигнання і змогла сказати на весь світ: „Належу до народу, який прирж мене на биль, на нимоу! Люблю його пісні, його сум і крашу! І ненавиджу його безмежну темряву!“

Сюжет вистави базується на реальній історії життя ромської поетеси Папуші, яка жила в Польщі в середині ХХ століття.

Роботи Ігоря Крикунова, його майстерність та особливий внесок у розвиток традицій багатонаціонального мистецтва України відзначені нагородами всеукраїнських та міжнародних фестивалів. Разом зі своїм театром він отримав золоту медаль Міжнародного московського цигансь-

кого фестивалю „На межі віків“, диплом першого ступеня Міжнародного фестивалю „Театр III тисячоліття“, диплом лауреата Міжнародного фестивалю „Хаморо“, фестивалю „Шлягер року“, польського фестивалю „Галичина“, V Карвинського ромського фестивалю в Чехії та інші нагороди.

У 2000 р. за організацію та проведення в Україні Міжнародного фестивалю ромського мистецтва „Амала“ Ігор Крикунов і театр „Романс“ були нагороджені Комітетом міжнародних премій орденом Миколи Чудотворця „За примноження добра і миру на землі“.

У 2003 році він стає першим кавалером ордена „Циганська Зірка“, заснованим Національно-культурним об'єднанням „Амала“.

Цим орденом нагороджені відомі особистості: перший Президент України Леонід Кравчук, мер Києва Олександр Омельченко, губернатор Донецької області Анатолій Близнюк, кінорежисер, народний артист України Григорій Кохан, художній керівник Московського циганського театру „Ромен“, народний артист СРСР Микола Слєнченко, народна артистка Росії Ірена Морозова, громадянин Великобританії, меценат Гаррі Боумен, народний артист України Володимир Гришко, ромська легенда, народний комісар Європарламенту Раїса Удовикова, народний артист України Леонід Сандуленко, представник найвідомішої ромської династії в Україні, керівник ромського ансамблю „Сінгарелла“ Жанна Карпенко.

Талановитий режисер, актор театру і кіно, популярний виконавець, громадський лідер Ігор Крикунов має визнання та любов глядачів, авторитет у театральних колах. Він удостоєний високого звання „Народний артист України“.

Журнал „Цигани Росії“, № 2, 2009 р.

«Амала-2010» – у козацькому селищі

«Амала-2010» – андо козацько гав

У Києві, в козацькому селищі „Мамаєва Слобода“ відбулося святокове дійство – XI Міжнародний фестиваль ромського мистецтва „Амала-2010“. Гостей танцями і піснями зустрічали учасники ромського хору „Кияни“, українського народного хору „Либідь“ та ансамблю танцю „Відродження“.

Прогулятися вулицями козацького селища можна як пішки, так і на конях: верхи, у ромській кибитці, на козацькому возі – одним словом, як кому захочеться. Адже споконвік так поведлося, що ні роми, ні козаки не уявляли свого життя без коней. Кінь був уособленням волі. Саме тому ром Петро продемонстру-

вав гостям, як треба коней купувати, щоб потім не було потреби „дарованому коноу в зуби заглядати“.

Мандруючи вулицями козацької слободи, гості за водянним млином на леваді зустріли справжнісінький ромський табір. Кибитки, багаття, коні, гомін дітей, кури, гуски, ароматні національні страви, люди в строкатих костюмах і, звичайно ж, пісні. Ромський табір гостинно зустрів усіх, хто захотів відчутти справжній дух волі і романтики, познайомитися з побутом, культурою та традиціями ромського народу, який хоче поваги, визнання і толерантності суспільства.

Гості фестивалю також побували в садибі хитора (церковного старости), де народна ромська майстриня Людмила Кирпарева представила свої унікальні роботи – вишиті ікони, які вона люб'язно погодилася виставити на аукціон. На роздоріжжі між садибами ковала і

гончара гості зустріли ромських українських майстрів народних ремесел і промислів. Кожен, хто бажав, зміг власноруч виготовити підкову на щастя чи виліпити з глини щось смішне. Інші ж придбали сувеніри безпосередньо в народних майстрів, яких тут було чимало.

Були тут і відомі ромські во-

рожки, які зупинилися на ночлю в української знахарки і травниці Насті Певної. Тому кожен бажачий мав можливість у невимушеній атмосфері поспілкуватися з чорноокими ворожками, які пророкували щастя-долю, а деяким і лікували душу.

Основним же дійством XI Міжнародного фестивалю „Ама-

ла“, свого часу заснований керівником ромського театру „Романс“ народним артистом Ігорем Крикуновим, який став президентом „Амала“, були, звичайно, виступи ромських колективів з усієї України, Росії, Швеції, Молдови, Чехії, Словаччини.

Спец. кор.

Місце зустрічі — Харків

Аракгадіпе — андо Харьково

У кінці серпня в Харкові проходила конференція лідерів ромського служіння, у якій брали участь роми-члени євангельських церков Західної та Східної України, Росії. Проводила конференцію Асоціація міжнародного служіння ромів. Про цілі та напрямки розвитку Асоціації розповідає читачам газети її керівник **Йосип Лакатози** (м. Пісонин, Харківська область).

— Протягом уже шести років віруючі роми Східної України проводять подібні конференції, і їхньою метою є об'єднання представників з різних християнських конфесій у служінні всьому народу. Ісус Христос, який проповідував Боже Слово, задовольняв не лише духовні, а й матеріальні та душевні потреби людей, тому ми також бачимо себе у різноманітному служінні. Наша Асоціація надає допомогу малозабезпеченим ромським родинам, організує літні табори та недільні школи для наших дітей і молоді, втілює у життя соціальні проекти, спрямовані на інтеграцію ромів в українське суспільство, співпрацює з церквами і громадськими організаціями, які мають намір сприяти поліпшенню становища всієї громади. У повсякденному житті часто буває необхідною переоцінити своє служіння, отримати дружню підтримку і мати спілкування з тими, хто займається тією самою роботою, тому виникає необхідність у зустрічах, подібних нашій, де представники різних церков і просто усі бажаючі можуть згуртуватися. Досвід показав, що такі зустрічі надихають людей у їхній роботі, тому ми проводимо їх щороку. Ховів би значаючи, що кожні конференції є особливою для нас і відзначаються від попередньої. Так, цього року ми вперше приймали віруючих циган з Москви та Тули. Окрім них, з'явилися нові люди, які хотіли б працювати серед ромів. Та й саме служіння серед ромів починає набувати нових напрямків: разом з віруючими Білорусі ми почали випускати ромську християнську газету, за пропозицією працівників Трансвітового радіо, готуємо радіопередачі для ромів.

У перший день конференції лідери ромського служіння України та Росії ділилися досвідом роботи на місцях, свідчили про становлення ромських церков, про духовну та соціальну допомогу громадам. Музичні групи з Курська, Лубен, Ужгорода та інших міст представили свої нові твори-песні про Бога ромською, українською та російською мовами. У вільний час учасники конференції могли спілкуватися один з одним, давати інтерв'ю журналістам Трансвітового радіо, які працювали на конференції з метою підготувати ромську християнську радіопередачу, обговорити в ефірі спільні проекти служіння ромам.

Другого дня учасників конференції познайомили з формами служіння самої Асоціації, після чого лідери продовжили ділитися тим, що відбувається в їхньому житті та житті ромських громад. Як і перший, цей день закінчився спілкуванням за чашкою чаю, яке згуртувало між собою всіх учасників конференції. Наступного дня їм було запропоновано відвідати євангельські церкви м. Харкова, де вони взяли участь у Богослужінні.

Що ж дала ця конференція її учасникам? Ось деякі з відгуків.

"Багато що зрозуміла, багато що переосінила. Дуже сподобалося, що є люди, які активно працюють серед ромів. Сподіваюся, що після конференції також почнемо активно працювати, розширювати межі свого служіння".

Валентина Бушторенко, м. Київ.

"Просто немає слів! Отак і залишатися немає слів! Дуже радий був прийняти на цю конференцію, спілкуватися зі старими та новими друзями. Цього року нам є що розповісти про себе — ми вперше організували дитячий табір для ромських дітей, провели ряд духовно-просвітницьких зустрічей з ромами".

Олександр Череповський, м. Лубини

"На конференції дуже сподобалося. Ми збрали чимало матеріалу, який зможемо використати для радіопередач. На таку зустріч приїжджаємо вже вдруге і отримуємо тут нові позитивні враження".

Подружжя Погорелих, м. Харків

"Сама я — викладачка та перекладачка, маю досвід спілкування з ромами Франції, Росії, України. Конференція змусила задуматися над тим, а що я особисто можу зробити для ромів? Банчу себе в тому, щоб сприяти підвищенню освітнього рівня".

Зінаїда Бардакова, м. Харків

"Мені сподобалося, що з'являються нові люди, які працюють в ромських громадах та займаються духовною та соціальною роботою серед ромів. Сподіваюся й те, що з кожним роком ми все "дорослішаємо" і маємо можливість побачити результати своєї діяльності".

Вадим Польников, Росія

Ромська християнська радіопередача

З 6 листопада ц. р. по суботам, о 22:30 на 999 кГц, в діапазоні середніх хвиль, виходитиме християнська радіопередача для ромів "Табір іде в небо".

Чому виникла така потреба? На це питання відповідають ті, хто працював і працює над нею. Диктор Трансвітового радіо **В'ячеслав Шевельов**. "Наші радіопередачі виходять в ефір протягом ба-

гатьох років. Їх метою є розповісти людям про Бога та християнське життя, ознайомити з біблійними істинами, утвердити віруючих на шляху пізнання Господа. Понад десять років тому ми готували радіопередачі про віруючих ромів України та Росії, й вони були дуже тепло прийняті слухачами і користувалися великою популярністю у ромських громадах, де їх поширювали на аудіокасеттах. Ідея про те, що непогано було б зробити таку постійну передачу для ромів, визрівала в нас давно, і рік тому, на конференції ромських лідерів, яку провела Міжнародна Асоціація ромів, ми почали обговорювати, як втілити цю ідею в життя. Після ряду зустрічей, на яких визначали теми радіопередач, ми перейшли безпосередньо до запису, і наразі в нас є близько двадцяти готових передач, які незабаром підуть в ефір. Вони адресовані як ромській, так і не ромській аудиторії. Сподіваюся, що слухачам буде цікаво почути пісні та вірші ромською мовою, розповіді ромів, які звільнилися від наркотичної та алкогольної залежностей, проповіді служителей ромських церков, а також ознайомитися з циклом передач, присвячених ромській історії та культурі, руйнуванню стереотипів щодо ромів. Плануємо також записувати передачі на диски та поширювати їх у ромських громадах".

Диктор **Лілія Погорелая**: "Завжди цікавилася ромською культурою, традиціями. Під час запису передачі, познайомилася з багатьма віруючими ромами, дізналася багато нового про їхню життя та ромську історію. Дуже подобаються мені й ромські пісні, тому з задоволенням працюю над цими передачами. Можливо, поки що вони й не дуже професійні, бо ми зовсім недавно розпочали записувати їх, але, на мій погляд, вони добре відображають намагання їх авторів передати Боже слово так, щоб воно "вписалося" в контекст ромської культури".

Андрій Безкорований, ведучий радіопередачі "Табір іде в небо", пастор церкви "Девлеско лав" ("Боже слово"), м. Курськ: "Багато ромів знають про Бога, а от чи знають вони самого Бога? Чи обізнали вони з тим, що написано в Біблії? З власного досвіду знаю, що ромів самі по собі дуже набожні, під час зустрічей з віруючими чути від них чимало запитань щодо того, як "правильно йти" за Богом. Тому банчу необхідність у радіопередачі, в якій ми могли б ознайомити ромів з тим, що написано в Біблії. Мені завжди було до душі розповідати моєму народові про Бога і шлях спасіння, та я ніколи й гурди не мав, що зможу брати участь у записі ромської радіопередачі. З одного боку, було цікаво виступати перед новою, такою величною аудиторією, з іншого — доводилося по кілька разів читати великі за обсягом тексти, потривати окремі речення та висловити думки, доки вони не будуть сказані так, як треба, редагувати та писати радіопередачі. Проте я не шкодую. Мені дуже хотілося би, щоб ця радіопередача, як то кажуть, "знайшла свого слухача".

Сподіваюся, що "свого слухача" ця передача знайде, та запрошуємо усіх бажаючих до її прослуховування по суботам.

Марія Оленюк

ПРОБЛЕМИ

Вживаємо тільки завдяки вірі

Траїсарас фері анде ле Девлескоро патявіпе

Йосип Куруц, Аладар Адам.

Якщо перефразувати відому фразу Льва Миколайовича Толстого про щастливі й нещасливі смі, то можна сказати, що ромські поселення на Закарпатті схожі одне на одне, але кожен їх мешканець нещасливий по-своєму. Пояснимо, що мається на увазі.

Усі місця компактного поселень ромів розташовані на окраїнах населених пунктів. Деякі з них, приміром, у селі Великі Лучки Мукачівського району Закарпатської області, оточені глибоким ровом, щоб його жителі не будували свої хатинки поза ним. Будівництво в цих поселеннях ведеться хаотично і не завжди зі звинних матеріалів — цегли, каменя, дерева тощо, а з того, що трапиться під руку і що було знайдено.

Люди, які мешкають тут, по-різному вживають у цих складних обставинах. Нещодавно ми побували в селі Велика Добронь Ужгородського району (Закарпаття). Роми тут живуть на кількох вулицях: Шумній, Південній, Туликівій, Новій та Кірова. Усього в 65 будинках мешкають понад 250 осіб, у тому числі — 110 — 120 дітей. В Добронь — село угорськомовне. Його населяють пращівиті люди, які вміють обробляти землю, вирощувати високі врожаї. Значну частину сільськогосподарської продукції на ринки обласного центру постачає саме це село: ранні овочі, пізніше — фрукти, ягоди. Багатий вибір сиромолочних виробів, м'яса — також результат праці великодоброньців.

Місцеві роми також задіяні в цьому процесі: вони залучаються до сезонних сільськогосподарських робіт, оскільки у них є певні навички та вміння.

Таборами мають 12 коней, які допомагають їм у нелегкій сільській праці. Та не хлібом єдиним і навіть не працює єдиною живуть тутешні роми. У поселенні майже поруч розташовані два духовні осередки: класична ретформатська (кальвіністська) церква і молитовний будинок церкви "Нове життя". Розділяє їх побудована ще в 2000 році баня. І оскільки в молитовному будинку служіння проводить ромський пастор, то мешканці поселення надають перевагу саме йому.

Однак повернемося до земного. Про чималі проблеми мешканців поселення нам розповів староста табору **Йосип Куруц**:

— Тепер настав період міжсезоння, коли картоплю вже викопали, — а в цих роботах були масово задіяні і таборами, — а кукурудзу ще ламати ранувато. Тому, аби якось виживати, понад 30 осіб разом з маленькими дітьми виїхали в Чернівецьку область, де чоловіки шукають на сміттєзвалищах металобрухт, здають його, а жінки з дітьми збирають пляшки, картон та папір і також здають їх у приймальні пункти. На Чернівецьчині вони будують собі біля смітників тимчасові житла — на місяць — півтора, а потім повертаються додому.

Такі поїздки є досить регулярні, сезонні, у перервах між сільськогосподарськими роботами, що дозволяє ромам просто виживати.

...Мені дозволяло побувати в різні часи в деяких ромських помешканнях Великої Доброни. Скажемо так: чисто, але дуже бідно. Діти намагаються допомагати батькам. Коли треба, їздять з ними на возах і допомагають під час завантаження якогось збіжжя, картоплі тощо, ходять ловити рибу дідівським методом — саком і таке інше.

Про важке життя великодобронських ромів розповів нам **Степан Рац**, на горді якого і збудований молитовний будинок. А в кінці додав:

— Тільки віра, загальні зібрання в молитовному будинку, спільна молитва допомагають нам виживати.

До речі, як і в інших селах Ужгородщини, у поселенні чимало людей, які не мають особистих документів — паспортів, свідцтва про народження та інших. Часто це є наслідком як провини самих ромів, так і результатом ставлення деяких державних посадовців. Через це дуже багато ромів не можуть ні працювати, ні отримати соціальну допомогу. А учні, які закінчили 9 класів, не можуть отримати свідцтва про освіту.

А тепер стосовно освіти. Це ще один наріжний камінь у житті великодобронських ромів. На жаль, дев'ятирічку за плечима мають тут тільки п'ять ромів, а інші закінчили у кращому разі лише початкову школу. Щоправда, і навчатися зараз — дороге задоволення. Великодобронські роми, як і багато хто, на межі виживання. І вкладати гроші в освіту дітей у них немає жодних можливостей. А держава ж поставила всіх у такі умови, що освіта потребує значних коштів.

Отже, який вихід з цього усього? Великодобронські роми хочуть працювати, виховувати дітей та дати їм відповідну освіту і спеціальність. Однак обставини складаються аж ніяк не на їхню користь.

Можемо сказати одне: без підтримки держави тут не обійтись. Потрібна цілеспрямована програма з інтеграції ромів в українське суспільство. Наші роми не мають можливості вирватися зі злиднів втечею зі своєї країни, як це зробили роми Румунії та Болгарії. Так, досвід був негативний, але він змусив світову громадськість повернутися, так би мовити, обличчям до вирішення проблем ромських громад.

Ева Сюрет

Під час Богослужіння у Харкові.

Криза циганської естради

Криза ай романі естрада

(Закінчення)

Початок у №№ 8 та 9.)

Шановні читачі! Подаємо третю частину полемічної статті московського етнографа, художника, письменника, ромолога Ніколая Бессонова, розпочату два номери тому. Пропонуємо взяти участь у її обговоренні.

Що робити?

Мабуть, слід повернутися до того репертуару і того костюма, які були на піку успіху.

Можна, звичайно, й далі вперто прямувати у глухий кут. Тут важливо зробити усвідомлений вибір. Якщо успіх і гроші не мають значення, то слід продовжувати в тому ж дусі. Ну а якщо артистів турбує майбутнє дітей і репутація свого народу, порядком стане тільки фольклор.

У принципі, модне самовираження зараз можуть дозволити собі лише ті, у кого є альтернативні джерела доходу. Висновок, криза мистецтва тоді й почалася, коли скасували заборони на торгівлю. Та хіба на початку 1990-х мало було способів отримати "легкі гроші"? Тоді й відірвалася матеріальна залежність артистів від запитів публіки. Відчувши під ногами твердий ґрунт, занадто багато з них кинулися в "творчі експерименти", необачно вважачи, ніби перебудова "халява" може тривати довго.

Наслідки нам усім відомі. Капіталізм, який настав, залишив "на плаву" лише найшасливіших. Дефіциту більше немає. І норма прибутку стає дедалі нижчою і нижчою. У кого з артистів є зараз надійний побічний бізнес? У одиниць. А жити гідно хочеться кожному.

Перш ніж продовжити, ще раз нагадаю, що автор не вважає себе найрозумнішим. Я просто ділюся з вами своїми міркуваннями та спостереженнями. Я можу бути і неправий. У будь-якому разі, вибір шляху за циганськими артистами. Просто я бачу, що наразі найбільш гаряче публіка приймає небагатіох, хто співає і танцює "по-стародавньому". На мій погляд, з цього слід зробити висновки. Знаменитий психолог Карнегі постійно повторював: "Сам я люблю шоколад. Але коли йду на риболовлю, то насаджую на гачок не шоколадку, а хробачка. Тому що риби байдуже, що люблю я. Для гарного улову важливо, що любить риба".

Можна, звичайно, вважати цю думку примітивною. Однак хіба хоч хтось спростував її ефективність у всіх сферах життя? Так чому б не застосувати давню мудрість в обговорюваному випадку?

Якщо хочете, продовжуйте іронізувати над тим, що росіяни бажать бачити ромів "дикими" і що їм потрібен "Базар-вокзал".

Тріо «Ромен». Солостка Валентина Пономарьова.

Так, вони справді завжди обожували кочову екзотику. Так дайте їм цього "хробачка"! Ну що поробиш, якщо у "гадже" такий примітивний смак. Подобається їм табірні пісня і "вогняний танець". А попсу й інші жанри вони вважають за краще споживати у виконанні тих, у кого це краще виходить ...

Останні роки показали, що це дань. Півтора десятиліття минули у безплідних спробах переробити російські смаки. У результаті "гадже" якими були, такими й залишилися. Зате цигани позбулися звичних заробітків.

Яких заходів варто вжити, щоб повернутися у вихідну точку?

1. Репертуар має складатися з тих творів, які набридли артистам, зате користуються успіхом у залу. Це — "Кай оне", "Струмочок", "Малярка", "Саре Патрія", "Цоха", "Ту балвал" і десятки інших знаменитих речей. Причому виконувати їх слід не в "модернових" обробках, а в первісному варіанті. На жаль, зараз навіть ці пісні перекручуються до невпізнання. Співаки упираються своєю оригінальністю і вокальними даними. "Своім" подобається. А російська публіка йде розчарована. Знову їй підсунули не те, що хотілося почути. Чекали щось у стилі фільму "Табір іде в небо" — і знову не справдилися.

Скільки можна? Репертуар, який подобається самим артистам, ніхто не пропонує викорінювати. Він гарний для "внутрішнього споживання", тобто для циганських заходів або весел.

Що стосується романсів, то серед росіян завжди були любители цього жанру. Романси неюдними мають бути у програмі. Але без перебору. Практика брежневських часів показала, що найоптимальніше співвідношення — один номер із шести.

2. Сценний костюм найкраще

максимально наблизити до табірному. Зробити це неважко. В артистичних см'ях ще не забули, які фасони шили напередодні "перебудови". Звичайно, для того, щоб знайти в наш час строкаті тканини "в квітку", треба побігати. Але саме за цим зупинявся російський глядач. Слід повернути намиста, браслети, великі "золоті" сережки і тому подібний табірний антураж. Туфлі ж мають бути тільки у чепічних номерах. У всіх інших циганкам варто виступати босоніж — як це було в період "чосу". Мало хто в національному середовищі розуміє, наскільки це принципове питання. За великим рахунком, ансамбль, в якому танцівниці виступають взутими, тільки умовно можна назвати циганським. Кочовий колорит з'являється лише тоді, коли артистки виходять на сцену босоніж. Як свого часу Ляля Чорна та десятки інших зірок циганської естради. (Іх саме це й не бентежило).

І взагалі, я порадилю бі циганці озирнутися на національні ансамблі спокотних країн. Там комплексу неповноцінності немає. Босоніж танцюють арабські, африканські та латиноамериканські танцівниці. Скажіть чесно: чи бачили ви, щоб індійські колективи виконували храмові або фольклорні танці на підборах? Звичайно ж, ні. Якщо існує історично сформований імідж, його дбайливо підтримують. Всі, крім циган, розуміють, що сценний образ це одне, а реальне життя — інше. Ніхто не заважає артистці після концерту носити вечірні сукні або шпильки будь-якої висоти. Ніхто не чекає, що цигани поїдуть додому на кибиці. Заради Бога — нехай буде "Вольво" або "Мерседес"! Але розумійте ж, нарешті, що циганський фольклор несумісний з яскравим манкіором і педикюром, зі світлим волоссям і тому подібним. Всім приємно виглядати модно. Однак, якщо хочеться пофарбувати голову пір'ям, чому б не купити чор-

ну перуку? Між іншим, російські артистки (блондинки від природи) так завжди і робили. І виглядали в результаті колоритніше, ніж чистокровні циганки.

До речі, це стосується і чоловіків. Можна мати віртуозну сцену з лисою головою — і тим самим геть перекреслити враження від номера. Навіть керівники ансамблів не розуміють, що це ознака непрофесіоналізму. Адже у колишні часи таких артистів виручала та ж перука, а частіше — капелюх. Без успішних сумнівів, капелюх циганського фасону вносить приємну різноманітність у вигляд колективу. Ігнорувати цей засіб можна тільки від повної байдужості до залу. При згаданій вище настанові — проживемо "бігадженіро".

Якщо циганські артисти все ж захочуть одного разу повернути народну любов, їм доведеться відмовитися на сцені від фраків, піджаків, краваток, блискучих халатів і лакових черевиків. Не така вже це й велика жертва. Зрештою, батьки і діди таланту мали не менше, а слави свої домоглися в жилетках, шароварах і чоботях.

3. Передача досвіду є третьою умовою виживання. Рівень майстерності падає катастрофічно. Де ніні п'ятаристи-семиструнники? Майже не залишилися. Раніше у кожному ансамблі було по 3-4 танцюриста-віртуоза. А зараз їх стільки ж на всю Москву ...

Я це до того, що якщо терміново не виправити ситуацію з навчанням дітей, циганський фольклор неминуче загине.

На перший погляд тут все йде непогано. У Росії і в Україні існує не менше двадцяти дитячих ансамблів. Приємно називати ці колективи циганськими. Однак чи так це? На погляд росіян, і ці ансамблі втратили національний образ, репертуар та виконавський манеру. Можна скільки завгодно ображатися на автора цієї статті. Та за тими критеріями, які ми так довго обговорювали,

останнім дитячим циганським ансамблем був "Гіпори" у період керівництва В. П. Деметер.

Чого навчають сучасні цигани-педагоги? Чи зуміли вони прищепити любов до костюмів традиційного табірному фасону? Пояснили дівчаткам, що танцювати треба босоніж? Навпаки. Найвищим досягненням зараз вважається синхронний степ. Саме це розчулює батьків і національних активістів. Але ж росіяни чекають від юних циганочок не механічний дріб підборів, а розкутий табірний танок ...

Висновок

Діти ні в чому не винні. У кожному новому поколінні народжується не менше талантів, ніж раніше. Відповідальність за скрутне становище національного мистецтва несуть дорослі. Саме вони фактично загнали циганську естраду в гетто. Навіть якщо завтра артисти схематично і дружно візьмуться відроджувати те, що ще можна врятувати — їм не позздріш. Адже вперше доведеться боротися з уже сформованою думкою, що цигани "виродилися" і "асимілювалися" (Це не мої слова. Цитую рецензію на "ромський" фестивалю). Не будемо забувати, що доки артисти займалися саженням від номера. Навіть колишня російка, яка не знають і не люблять циганське мистецтво. Такого покоління не було в нашій країні 200 років! А зараз воно є. Тому цигани можуть розраховувати тільки на публіку вком від сорока і старше. Якщо артистичні сім'ї існують і досі — то це тільки тому, що російські бізнесмени мають достатню за своєю юністю. Вони запрошують заспівати на ювілей, вечірці або на презентації. Фактично ніякі співаки та співачки живуть зараз на відсотки від напрацьованого предками капіталу народної любові.

Значну, до речі, що багаті росіяни вже зрозуміли, з ким мають справу. Останнім часом вони часто заздальдуть попереджувати, щоб у репертуарі були "веселі народні пісні" і жодних романсів. На власний смак циган "нові росіяни" вже не сподобаються.

Так от. Час усвідомити, що часу залишилося мало. Скоро покоління, яке ностальгує за колишнім циганським мистецтвом, поступиться місцем нинішній молоді. Тобто тим, кого 15 років відчували від однієї з найстійкіших російських традицій. Поки ще не пізно, серця "втраченого покоління" треба зайовувати знову. Робити це доведеться на трі загальних антициганських нарад, роздумувати пресою і телебаченням. Та головний супротивник знаходиться не зовні, а всередині. Боротися доведеться, насамперед, з презирством до кочового минулого. З комплексом неповноцінності. І з прагненням, що буде, те й буде, виглядати на сцені багатими і сучасними.

Астрологічний гороскоп

з 16 по 31 жовтня

Овен. У цей період має проявити ініціативу, рішучість і наполегливість. Бачити свою мету і не помчати перешкод — ось девіз другої половини місяця. Намагайтеся не занепокоєно переключатися, інакше почнуть накопичуватися роздратування й інші негативні емоції. Вживайте більше фруктів та білкових продуктів. Сходіть до стоматолога.

Телець. Перший тиждень порадує вас приємними сюрпризами та подіями. Вирішуйте давні проблеми. Маєте всі шанси досягнути кар'єрних висот. Не допускайте спонтанних витрат, половину грошей притримайте на щось серйозне. Уникайте важкої та гострої їжі. Пийте більше овочевих та фруктових соків. Старайтеся вести активний спосіб життя.

Близнята. У ці два тижні будьте уважні під час роботи побутової техніки, електроприладів. Творчі починання будуть вдалими. Тепер саме час освоювати нову професію. Весілля чи вінчання краще призначити на останній тиждень жовтня. У цей період є ризик проявлення алергії, шкірних реакцій. Дотримуйтеся рекомендацій лікаря.

Рак. Справи у Раки підуть у заданому руслі — зорі обіцяють стабільність. Займіться благоустроєм вашого будинку, налагодженням стосунків з близьким оточенням. Період буде рівним і приємним. Пийте трав'яні чаї, збалансуйте харчування. Осінні овочі та фрукти мають бути у вашому щоденному раціоні.

Лев. Намчаються вдалі поїздки і перспективні знайомства. Чималу роль зіграють напрацьовані в цей період зв'язки. На жаль, ваші доходи можуть знизитися, отже, великі придбання залишіть на наступний місяць. Можливі у ці дні й стресові ситуації. Потурбуйтеся про профілактику грипу, якщо маєте хронічні захворювання верхніх дихальних шляхів.

Діва. У кінці місяця намчаються гарні перспективи фінансового зростання. Перевіряйте на правдивість усю інформацію, яка до вас надходить. Щодо здоров'я, не припускайтеся переохолодження. Робіть ванночки для ніг, підіть на масаж. Вживайте продукти з підвищеним вмістом фосфору, заліза та йоду.

Терези. Варто замислитися над зміною вашого іміджу. У сфері бізнесу та фінансів прибутки можливі лише за умови нерозголошення власних планів. У 20-х числах складеться інтригуюча ситуація на любовному фронті. У другій половині жовтня не бажано проводити фізіотерапевтичні процедури та рентгенівські обстеження.

Скорпіон. У кінці місяця намчаються поїздки, нові знайомства. Можлива й поява нових джерел доходу. Чекайте на якісь ділові пропозиції від родичів. У цей період підсилення вашої особистості енергетики дозволить впливати на партнера. Однак ваша нервова система вкрай потребує підтримки. Нерівномірне харчування загрожуватиме проблемами з травленням. Напередодні холоду важливо зміцнити імунітет. Приймайте контрастний душ, більше рухайтесь.

Стрілець. Після 26 жовтня трохи зачекайте з новими справами. Однак ідеї про те, як збільшити дохід або як зробити його стабільним, виношувати саме час. Приділіть підвищену увагу дітям, особливо підліткам. У середині цього періоду можливі порушення сну, головні болі. Підкладайте під подушку мішечок з висушеними палороткою, лавром та хмелем, відмовтеся від шкідливих звичок, у тому числі й зайвої чашечки кави.

Козеріг. На вас чекають романтичні та дружні зустрічі, з'ясування стосунків. Це — час переживань у любовній сфері, віддайтеся їм повною мірою. У вас є також шанс на перемогу і в діловій сфері. А от щодо здоров'я, то у другій половині жовтня можливі загострення хронічних захворювань. Найуразливішими будуть нирки. Вживайте більше молочних продуктів.

Водолій. Не варто призначати важливі зустрічі на 20-ті числа. У кінці місяця знайдете можливість виправити своє фінансове становище. Уникайте переохолодження та застудних захворювань — вони можуть закінчитися ускладненнями.

Риби. Не забувайте, що шлях до намчених цілей часто лежить в обхід. Авантюризм, спонтанні рішення для вас тепер протипоказані. В останні дні місяця будьте особливо зібрані. Будьте обережні з вживанням ліків, не варто проводити експерименти над власним організмом. Утім, на вас навалиться стлість справ, що хворити буде неколи.

ТВОРЧИСТЬ

Лера Янишева: «Ми жили чесно. Хоч кого спитай...»

Ліра Янишева: «Аме дживасас патівалес. Пгуч кастар камес...»

Лера Янишева — москвичка. Навчалася в Російській академії театрального мистецтва, яку закінчила з відзнакою. У театрі «Ромен» грає з 2001 року. Крім цього, виконує циганські пісні разом зі своїм чоловіком, артистом Петром Янишевим. Перевагу віддає фольклору. У створеному ними ансамблі Лера взяла на себе дизайн костюмів. Мріє відродити на сцені табірний стиль.

Її літературний дебют відбувся в 2008 році. Збірник віршів «Ададивес і атася» («Сьогодні і вчора») написаний кількома циганськими діалектами. «Мені хотілося, щоб у цій мозаїці характерів люди впізнали риси своїх знайомих, — ділиться Лера своїм творчим кредо. — Найкраще було б, щоб читачі взяли і забули, що це поезія. Все має виглядати просто, як життява історія».

ПЕТЕРБУРГО

Гэём дромэса мэ,одой псирдя мро чаворо.

Дыкхав пэ банза мэ, карик заджялас кажно дэс.

О Дэвлалэ...Ило миро дукхал. Палсо?

Палсо ж на ачядян ту мангэ чаворэс?

О Дэвлалэ!

Сарэ амэ джидям патывалэс.

Ведь ту дыкхьян!

И никонэскэ налачо ёв на кэрдя.

Джинэн сарэ!

А дэшудуй дывэс ёв сьс дрэ кома...

Хасиям!

Биш бэршорэ чывэскэ сьс...

Скины лэс замардэ!

Пир кхангирья сарэ мэ пэ чангэндэ прогэём

Коли миро чяво дрэ да больница пасия.

Сарэ рата палэ чавэстэ думиндём.

Палсо ту ман — ну пхэн — палсо на ушундян?

О Дэвлалэ!

Сьр мэ камьём о бьяв чывэскэ тэ кэрав!

А вместо адава дужакирдя лэс мэрибэн.

Пхэн, Масхари — ваш со про свэто тэ дживав?

Ведь ту джизэс, сьр нашавэна чяворэн.

О Дэвлалэ!

Мэ по банзакри фэнчтра о васта тходём

И думинав — палсо жэ манца дякэ ту кэрдян?

И по вудар метростьр мэ дыкхав и замэём...

Сьр насвалы — на чаворо-ль миро выдьял?

Адай выбариём тай пало ром мэ выгэём

Гадженгэ багандём. Мэ сомас бахталы...

Сьр яда форо, Дэвла, атася камьём.

Ададивэс пэ гожипэн мэ тэ дыкхав нашты,

О Дэвлалэ!

ПЕТЕРБУРГ

(Перевод с цыганского)

Иду дорогой, где ходил он каждый день.

Вот магазин, где часто видели его.

О Боже! Сердце клочьями. Зачем?

Зачем забрал сыночка моего?

О Боже ж мой!

Мы жили честно.

Хоть кого спроси.

Он зла не сделал никому.

Ведь ты же знал!

Какой был молодой!...

Скины подстергли.

И десять дней

он в коме пролежал.

Все церкви на коленах проползла.

Просила злую отвести судьбу.

Глаз не сомкнула, ночи не спала.

Но не услышал ты мою мольбу.

О Боже ж мой!

И вот мой сын в сырой земле лежит.

А я мечтала свадьбу отыграть...

О Матерь Божия. Зачем на свете жить?

Ведь ты же знаешь, каково детей терять.

О Боже ж мой!

В витринное стекло ладонь упру,

И думаю — а вдруг он оживёт?

На дверь метро я гляну... и замру.

С ума схожу. Не сын ли мой идёт?

Здесь выросла и замуж выходила.

На сцене пела. Тут дарили мне цветы...

Как этот город раньше я любила!

Теперь мне тошно среди этой красоты.

О Боже ж мой!

Всеукраїнський двотижневик газета "Романі Яг"

Рестраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002

Газета виходить за підтримки Міжнародного фонду "Відродження"

Редколегія : шеф-редактор — Аладар Адам, менеджер-редактор — Євгенія Навроцька, журналіст — Мирослав Горват, літературний редактор — Людмила Кудрявська, коректор — Любов Лявнич, комп'ютерна верстка — Роман Сивокін, програмні веб-сторінки — Степан Степчук, дизайн газети — Ніколай Бессонов.

Громадська редакційна рада: Володимир Бамбула

Редація не завжди підписує позицію авторів. За точністю наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право вивалити мову і скорочувати матеріали. Повний або частковий переклад матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яг".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул. Дунаєвського, 18, телефон (0312) 63-82-56, 66-81-56.

E-mail: romani_yag@mail.ru, http://www.romaniyag.org, romaniyag.wordpress.com

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умовн. друк. арк. 2. Тираж 450. Зам. №

